

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13

14

Prinsippprogram

15

for

16

Unge funksjonshemmede

17

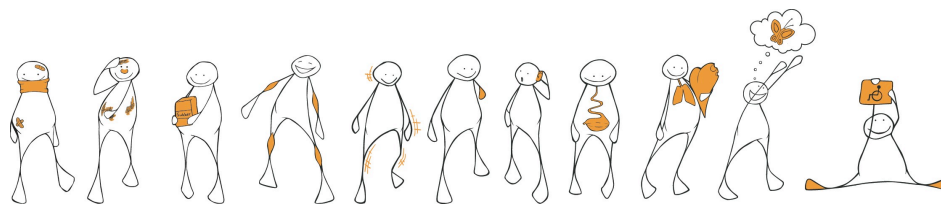
Vedtatt av Unge funksjonshemmedes generalforsamling 3.november 2019

18

19

20

21

22 **0. Forord**

23
24

25 **Formål**

26 Unge funksjonshemmedes formål er å sikre deltagelse og samfunnsmessig
27 likestilling for ungdom med funksjonsnedsettelse og kroniske sykdommer.

28
29 Unge funksjonshemmede arbeider *for rettighetene* til ungdom med
30 funksjonsnedsettelse og kroniske sykdommer, slik de går fram av FN-
31 konvensjonen om rettighetene til personer med funksjonsnedsettelse og FN-
32 konvensjonen om barns rettigheter.

33
34 Unge funksjonshemmede arbeider *mot diskriminering* i alle former, og *for*
35 *universell utforming* som prinsipp på alle samfunnsområder.

36
37 Unge funksjonshemmede arbeider *for anerkjennelse som demokratiske*
38 *representanter* for unge med funksjonsnedsettelse og kroniske sykdommer.

39
40 Unge funksjonshemmede arbeider *for brukermedvirkning i alle prosesser* som
41 angår unge med funksjonsnedsettelse og kroniske sykdommer.

42 43 **Om organisasjonen**

44 Unge funksjonshemmede er en sammenslutning av organisasjoner og
45 grupperinger av ungdom med funksjonsnedsettelse og kroniske sykdommer.
46 Organisasjonen er demokratisk og selvstendig, og har eget styre, eget regnskap
47 og egne vedtekter.

48
49 Unge funksjonshemmede er partipolitisk uavhengig.

50 51 **Arbeidsmåter**

52 Unge funksjonshemmede jobber med *interessepolitisk påvirkning* av norske
53 myndigheter og andre samfunnsaktører, på vegne av medlemsorganisasjonene
54 som fellesskap.

55
56 Unge funksjonshemmede jobber med *kunnskapsinnhenting og*
57 *kunnskapsspredning* om tema og enkeltsaker som er viktige for å nå
58 organisasjonens formål.

59 Unge funksjonshemmede jobber for *erfaringsutveksling, samarbeid og*
60 *solidaritet* mellom organisasjoner av, for og med ungdom med
61 funksjonsnedsettelse og kroniske sykdommer spesielt og
62 ungdomsorganisasjoner generelt, på tvers av sektorer og landegrenser.

63 64 **Om forholdet mellom prinsippprogrammet og andre styringsdokumenter**

65 *Prinsippprogrammet* tar utgangspunkt i Unge funksjonshemmedes *vedtekter*, og
66 uttrykker medlemsorganisasjonenes felles grunnsyn på overordnet nivå i
67 interessepolitiske saker og organisatoriske spørsmål.

68
69 *Arbeidsprogrammet* skal ta utgangspunkt i dette prinsippprogrammet, og
70 uttrykke medlemsorganisasjonenes felles politiske og organisatoriske
71 prioriteringer for organisasjonens virksomhet i arbeidsprogramperioden.

72 73 **1. Arbeidsliv og levekår**

74 Å ha en jobb er en viktig forutsetning for å leve et selvstendig liv, og gir
75 muligheten til bruke evnene sine, bidra til samfunnet og inngå i et fellesskap på
76 en arbeidsplass. Ungdom med funksjonsnedsettelse har lavere yrkesdeltakelse
77 enn andre grupper. Dette har vært stabilt i lang tid, trass bred politisk enighet
78 om at økt sysselsetting i denne gruppen er et prioritert mål og at det vil være
79 samfunnsøkonomisk lønnsomt og bidra til bedre livskvalitet for den enkelte.

80 Ungdom med funksjonsnedsettelse og kroniske sykdommer er en gruppe med
81 store individuelle forskjeller. Funksjonsnedsettelse er ikke alltid fysiske, og ikke
82 alltid synlige. Arbeidslivs- og levekårspolitikken må baseres på et fleksibelt
83 tiltaksapparat og løsninger som myndiggjør enkeltmennesker.

84 Unge funksjonshemmede jobber for at tilbud, tjenester og tiltak skal være
85 likeverdige over hele landet
86

87 * * *

88 89 **Arbeidsliv**

90 *Unge funksjonshemmede mener* myndighetene i samarbeid med partene i
91 arbeidslivet har ansvar for å gjøre det mulig for alle helt eller delvis arbeidsføre
92 å jobbe. Det skal være lave terskler for deltakelse og egenforsørging.

93 *Unge funksjonshemmede mener* det offentlige har ansvar for å sikre
94 tilrettelegging, tilpasning og hjelpemidler. Dette skal være på plass når den
95 enkelte trenger det, på utdanningsinstitusjon og arbeidsplass.

96 *Unge funksjonshemmede mener* Unge funksjonshemmede mener at vi fortsatt
97 burde være i avtalen om inkluderende arbeidsliv IA-avtalen. Jobbstrategien må
98 videreføres. Inkluderingsdugnaden er ikke like god som en forpliktende avtale.

99 *Unge funksjonshemmede krever* at representanter for unge funksjonshemmede
100 involveres i utvikling av alle tiltak og satsninger for å få unge med
101 funksjonsnedsettelse og kronisk syke i arbeid.

102 *Unge funksjonshemmede krever* at partene i arbeidslivet må utvikle virkemidler
103 som sikrer inkluderende rekruttering og flere deltidsarbeidsplasser. Dette
104 krever tilgjengelig ungdoms- og sosialfaglig kompetanse samt utbygging og
105 avbyråkratisering av tiltaksapparatet for arbeidssøkere, arbeidstakere og
106 arbeidsgivere.

107 *Unge funksjonshemmede krever* at myndighetene må ha en reell
108 ungdomssatsning i NAV som finansieres på nasjonalt nivå, for å sikre at flere
109 unge fullfører skole og kommer ut i arbeid.

110 *Unge funksjonshemmede mener* at ved bruk av høyere utdanning som
111 arbeidsrettet tiltak ved arbeidsavklaringspenger (AAP), må det legges til rette
112 for et normalt utdanningsløp. Blant annet ved å sikre reelle muligheter til å
113 gjennomføre utveksling og praksisperioder for å kunne konkurrere på lik linje
114 med andre arbeidssøkere.

115 *Unge funksjonshemmede mener* at arbeidsmarkedstiltak i størst mulig grad skal
116 skje innenfor det ordinære arbeidslivet, fordi dette gir den enkelte mer
117 relevant erfaring og nettverk. Andre tiltaksløp må gi formell kompetanse og
118 være tilpasset det lokale arbeidsmarkedet.

119 *Unge funksjonshemmede mener* NAV må styrke samarbeidet med
120 arbeidsgivere, og sikre oversiktlig og lett tilgjengelig informasjon om tiltak og
121 oppfølging i NAV for både arbeidsgivere, og arbeidstakere med
122 funksjonsnedsettelse og kroniske sykdommer.

123 *Unge funksjonshemmede støtter* et mangfold av leverandører av kvalitativt
124 gode attføringstjenester til personer med nedsatt arbeidsevne. Det må stilles
125 klare krav til resultater fra leverandører av arbeidsmarkedstiltak, som
126 vektlegger varig deltakelse i arbeidslivet. NAV må prioritere tett og tilpasset
127 oppfølging av den enkelte, for å sikre riktig avklaring og tiltak. Det må sikres
128 fleksibilitet til å endre tiltak dersom vedtatte løp ikke fører frem.

129 *Unge funksjonshemmede mener* norske kommuner må tilby relevante
130 utdannings- og arbeidstilbud til helt eller delvis uføre som ønsker å bruke
131 restarbeidsevnen. Parallelt med dette må gradert uføretrygd kunne brukes i
132 større grad enn i dag. Staten må legge til rette for at alle lokale NAV-kontor har

133 et målrettet samarbeid med skolen, helsetjenesten og lokalt næringsliv.

134 *Unge funksjonshemmede mener* all informasjon om statlige og kommunale
135 ytelser og reell saksbehandlingstid for disse, må være tilgjengelig uten å
136 oppsøke NAV-kontoret. NAV-kontorene bør prioritere arbeidsformidling og
137 bistand til personer med omfattende behov.

138 *Unge funksjonshemmede mener* at kvaliteten på NAVs tjenester og tiltak må
139 evalueres etter hvilken grad de fører til varig deltakelse i arbeidslivet, trivsel og
140 mestring, individuell tilpasning, tett oppfølging.

141 *Unge funksjonshemmede mener* reell lik tilgang til utdanning er avgjørende for
142 mulighetene ungdom med funksjonsnedsettelse og kroniske sykdommer har
143 på arbeidsmarkedet. Det innebærer at aldersgrenser, varighetstak og andre
144 hinder for utdanning som tiltak, må fjernes, og at studiestøtten til studenter
145 som ikke kan arbeide økes.

146 *Unge funksjonshemmede er negative til* en arbeidsmiljølov som gir generell
147 adgang til midlertidige ansettelse for en begrenset periode, fordi dette kan
148 innebære et mer utrygt arbeidsliv og øke faren for utstøting av enkeltgrupper.
149 Det må innføres tiltak som forhindrer lovbrudd og utnyttelse av gråsoner.

150 *Unge funksjonshemmede mener* rettighetene til sykepenger fra første dag må
151 opprettholdes. Samtidig må staten og partene i arbeidslivet fortsette arbeidet
152 med inkluderende arbeidsliv (IA), herunder satsingen på andre tiltak for å
153 redusere sykefraværet. Det skal ikke innebære ekstrakostnader for
154 arbeidsgivere å ansette personer med funksjonsnedsettelse og kroniske
155 sykdommer som i perioder kan ha høyere sykefravær.

156
157 *Unge funksjonshemmede mener* at norske myndigheter må jobbe aktivt for å
158 bygge ned grensehinder som møter ungdom med funksjonsnedsettelse og
159 kroniske sykdommer når de søker utdanning eller arbeid i andre land.

160

161 **Levekår**

162 *Unge funksjonshemmede krever* at ungdom med funksjonsnedsettelse og
163 kroniske sykdommer skal oppleve frihet fra diskriminering. Norge må oppfylle
164 forpliktelsene i internasjonale konvensjoner om rettighetene til personer med
165 funksjonsnedsettelse.

166 *Unge funksjonshemmede mener* at unge uføre og mottakere av
167 arbeidsavklaringspenger (AAP) skal sikres levekår og mulighet til deltaking i
168 samfunnet på linje med andre. Dette må ligge til grunn for nasjonale og lokale
169 politiske vedtak på alle relevante områder.

170 *Unge funksjonshemmede krever at FN-konvensjonen for mennesker med*
171 *nedsatt funksjonsevne (CRPD) innlemmes i norsk lov. Norge må fjerne*
172 *tolkningserklæringene mot artikkel 12, 14 og 25 i konvensjonen, og ratifisere*
173 *tilleggsprotokollen om individklageordning. I tillegg må norske myndigheter*
174 *jobbe for å redusere de kommunale forskjellene i tilgangen til rettigheter i*
175 *praksis.*

176 *Unge funksjonshemmede mener at norske myndigheter må jobbe aktivt for*
177 *bedre levekår for personer med funksjonsnedsettelse og kronisk sykdom*
178 *globalt, på internasjonale arenaer der Norge deltar, og gjennom*
179 *utviklingssamarbeid.*

180 *Unge funksjonshemmede krever at uføretrygden og andre helse relaterte ytelser*
181 *har et nivå som gjør tilleggsytelser, som for eksempel sosialstøtte og bostøtte,*
182 *overflødige. Informasjon om rettigheter og plikter må være tilpasset ungdom.*

183 *Unge funksjonshemmede går inn for økt minstefradrag i skattbar inntekt, slik at*
184 *de med lavest inntekt får beholde mer av lønnen. Dette gjelder også for*
185 *trygdeytelser og andre helse relaterte ytelser.*

186 *Unge funksjonshemmede mener at ekstrautgifter knyttet til sykdom og*
187 *funksjonshemminger må kompenseres fullt ut gjennom enkle og ubyråkratiske*
188 *tilskuddsordninger. Tidligere særfradrag for store sykdomsutgifter må erstattes*
189 *med en tilskuddsordning som omfatter de områder særfradraget dekket*
190 *tidligere, og som i dag ikke dekkes av grunn- og hjelpestønad. Det er viktig at*
191 *minstesats på offentlige tilskudds- og stønadsordninger reduseres og holdes*
192 *lavt, slik at lavinntektsgrupper ikke kommer skjevt ut.*

193 *Unge funksjonshemmede mener staten må drive en kontinuerlig forenkling og*
194 *digitalisering av søknads-, vurderings- og rapporteringsprosedyrer i NAV.*
195 *Mange med funksjonsnedsettelse og kroniske sykdommer bruker flere*
196 *offentlige velferdstilbud, og skal slippe å rapportere inn samme opplysninger*
197 *flere ganger til ulike offentlige etater. Brukere av mer enn én ytelse eller*
198 *tjeneste må få en fast veileder som har ansvar for samordning og koordinering*
199 *av tjenestene.*

200
201 *Unge funksjonshemmede mener det er nødvendig med en helhetlig politikk for*
202 *mennesker med funksjonsnedsettelse og kronisk sykdom. Arbeidet med en*
203 *helhetlig strategiplan for likestilling av personer med nedsatt funksjonsevne må*
204 *ta utgangspunkt i CRPD og særlig ta sikte på å redusere regionale, kommunale*
205 *og sosioøkonomiske forskjeller i tilgang til rettigheter. Planen må ta høyde for*
206 *særlige utfordringer for unge med funksjonsnedsettelse og kronisk sykdom.*

207 Unge Funksjonshemmede mener at kunnskap om universell utforming og
208 tilgjengelighet skal være endel av undervisningen i høyere utdanning.

209
210 *Unge funksjonshemmede mener at norske myndigheter må sikre en*
211 *kontinuerlig innhenting av ny kunnskap og forskning om funksjonshemmedes*
212 *levkår og deltakelse i samfunnet. Denne kunnskapen må være lett tilgjengelig*
213 *for samfunnet.*

214
215 *Unge funksjonshemmede forventer at regjeringen i de årlige statsbudsjettene*
216 *sikrer finansiering av konkrete tiltak for å nå målet om et universelt utformet*
217 *samfunn innen 2035. Utdanningsinstitusjoner og arbeidsplasser må prioriteres.*

218

219 **2. Utdanning**

220 For personer med funksjonsnedsettelse eller kroniske sykdommer, er
221 utdanning enda viktigere for å komme i jobb enn for andre grupper. Forskning
222 tyder på at lavere utdanning er hovedårsaken til at personer med fysiske
223 funksjonsnedsettelse i liten grad får økt inntekt etter fylte 30 år, slik de fleste
224 andre får. Forskning viser at dette også gjelder personer med andre
225 funksjonsnedsettelse og kroniske sykdommer.

226
227 Universitets- og høgskoleloven slår fast at studieinstitusjoner så langt som
228 mulig skal legge til rette for studenter med særskilte behov, og at dette ikke
229 skal føre til reduserte faglige krav. Undersøkelser tyder likevel på at mange
230 med funksjonsnedsettelse opplever mangelfull tilrettelegging, og avslutter
231 utdannelsen på grunn av dette.

232

233 * * *

234

235 *Unge funksjonshemmede krever at retten til spesialundervisning og*
236 *medfølgende klageadgang må bestå, og styrkes ved at lovbrudd får*
237 *konsekvenser. Spesialundervisningen skal utformes og gis av kvalifisert*
238 *undervisningspersonell, og kompetanse om spesialpedagogisk metode må inn i*
239 *lærerutdanningen.*

240

241 *Unge funksjonshemmede krever at Pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT) og*
242 *Statped må styrkes og være tilgjengelig for alle elever, foreldre, lærere og*
243 *skoleeiere. Statped må innlemmes allerede i utredningsprosessen, for å sikre*
244 *bedre oppfølging i ettertid. PPTs rutiner må gjennomgås for å sikre at*

245 retningslinjene blir tettere fulgt. Dette for å sikre at kvaliteten på tilbudet
246 opprettholdes.

247
248 *Unge funksjonshemmede mener* at Samordna opptak må registrere
249 tilretteleggingsbehov, og sikre at informasjonen overføres
250 utdanningsinstitusjonen og blir koblet sammen med utdanningsplanen.

251 Studenter må få kontaktinformasjon knyttet til tilretteleggingsbehovet sammen
252 med opptaksbrevet, særlig i overganger mellom skoler.

253
254 *Unge funksjonshemmede krever* at statlige myndigheter må sikre at unge med
255 funksjonsnedsettelse og kroniske sykdommer får samme mulighet som andre
256 til å fullføre videregående skole med alle fag, og eventuell praksis som trengs,
257 for å få enten fagbrev eller studiekompetanse. Retten til videregående
258 opplæring må være livslang.

259
260 *Unge funksjonshemmede krever* at det framskaffes mer kunnskap om effektene
261 av dagens tiltaksapparat i videregående skole. Tilpassing må ikke skje i form av
262 fritak fra hele eller deler av obligatoriske fag, dette kan føre til manglende
263 studiekompetanse, ferdigheter eller sosial ekskludering. Dersom fritak er
264 nødvendig, må det gis full informasjon om hvilke konsekvenser dette kan ha for
265 arbeidsliv og høyere utdanning.

266
267 *Unge funksjonshemmede mener* at grunnskole og videregående opplæring må
268 gis til ungdommer under og etter opphold på sykehus eller
269 rehabiliteringsinstitusjon. Rutiner for oppfølgingsansvar og finansiering må
270 være tydelige og forankret hos skoleeiere.

271
272 *Unge funksjonshemmede mener* at unge som ikke kan være på skolen grunnet
273 fysiske eller psykiske begrensninger skal ha mulighet for digital- eller
274 hjemmeundervisning.

275
276 *Unge funksjonshemmede mener* NAV-kontorene må kunne drive oppsøkende
277 og forebyggende virksomhet gjennom samarbeid med skolen,
278 oppfølgingstjenesten og andre treffsteder for ungdom, for å sikre at så mange
279 som mulig fullfører videregående opplæring. Ventetiden mellom ulike
280 aktiviteter og tiltak må være så kort som mulig.

281
282 *Unge funksjonshemmede mener* at lærere må ha mulighet til å føre legemeldt
283 fravær, for å sikre karaktergrunnlag, men fravær som skyldes helse- og

284 velferdsgrunner og kan dokumenteres av helsepersonell, skal ikke føres på
285 vitnemål eller kompetansebevis.

286
287 *Unge funksjonshemmede mener* at fravær tilknyttet arbeid i bruker- og
288 pasientorganisasjoner skal anses som gyldig fravær i skolen, uavhengig av hvor
289 man bor i landet og hvem som godkjenner fravær.

290
291 *Unge funksjonshemmede mener* det må forskriftsfestes nasjonale standarder
292 for tilrettelegging av eksamener ved utdanningsinstitusjoner.

293
294 *Unge funksjonshemmede krever* like rettigheter for tilrettelegging ved
295 studieinstitusjoner uavhengig om utdannelsen er heltid eller deltid, initiert av
296 NAV eller ikke.

297
298 *Unge funksjonshemmede krever* at elever, studenter og ansatte ved
299 utdanningsinstitusjoner må sikres mer kunnskap og kompetanse om rettigheter
300 og muligheter for elever og studenter med funksjonsnedsettelse og kroniske
301 sykdommer.

302
303 *Unge funksjonshemmede mener* staten på en ubyråkratisk måte må sikre at
304 utdanningsinstitusjoner etterlever forpliktelser knyttet til tilrettelegging og
305 universell utforming, og løpende innhenter informasjon om situasjonen på
306 skoler og læresteder.

307
308 *Unge funksjonshemmede mener* det trengs kontinuerlig oppdatert kunnskap
309 om situasjonen for yrkesfagelever med funksjonsnedsettelse.
310 Tilskuddsordningen for bedrifter som tar inn lærlinger med særskilte behov må
311 dekke de faktiske merkostnadene for bedriften. Fagopplæring gjennom skolen
312 bør være et praksisrettet løp som alternativ til læretid i bedrift, dersom dette
313 ikke er mulig.

314
315 **3. Bolig, transport, assistanse og velferdsteknologi**

316 Egen bolig er en viktig del av etableringsfasen for unge voksne. Unge med
317 nedsatt funksjonsevne eller kroniske sykdommer vil ofte ha spesielle behov for
318 utformingen og plasseringen av boligen. Samtidig har både ungdom generelt og
319 unge med nedsatt funksjonsevne spesielt, lavere inntekt og sosial mobilitet enn
320 gjennomsnittet, og stiller i utgangspunktet svakere på bolig- og leiemarkedet.

321 Tilpasset transport, brukerstyrte assistenttilbud og velferdsteknologi er
322 virkemidler som bidrar til å gi den enkelte et selvstendig liv.
323 Velferdsteknologiske løsninger gjør det mulig å mestre eget liv og egen helse på
324 egne premisser, og kan bidra til at personer med behov for helse- og
325 omsorgstjenester får behandling der man ønsker det.

326

327

* * *

328

329 *Unge funksjonshemmede mener* at pasienttransporten må ha nasjonale
330 retningslinjer for tilrettelegging. Tilretteleggingen skal stemme med faktiske
331 behov, uavhengig av diagnose.

332

333 *Unge funksjonshemmede mener* lovverket må sikre at nye boliger blir universelt
334 utformet. Både startlån i Husbanken og boligtilpasningstilskudd for personer
335 med funksjonsnedsettelse eller kroniske sykdommer må være tilgjengelig og
336 praktiseres likt i alle kommuner.

337

338 *Unge funksjonshemmede mener* staten og kommunene må sørge for at det
339 bygges flere ikke-kommersielle utleieboliger i alle kommuner der det er behov
340 for det. Bostøtte kan ikke erstatte sosial boligbygging.

341

342 *Unge funksjonshemmede mener* det må satses på å gjøre eksisterende
343 offentlige bygg, friluftsområder og bymiljø universelt utformet.

344

345 *Unge funksjonshemmede krever* at universell utforming av transportsystemet
346 blir bygd ut i et tempo som er i samsvar med målet om et universelt utformet
347 Norge i 2035. Informasjon om tilgjengelighet og universell utforming av
348 transport- og kollektivsystemet må inkluderes i en nasjonal reiseplanlegger.

349

350 *Unge funksjonshemmede mener* dagens ordning for tilrettelagt transport for
351 funksjonshemmede (TT-ordningen) må styrkes og gjøres nasjonal for å sikre
352 likeverdig tilbud i hele landet. En nasjonal ordning må være hensiktsmessig og
353 rettferdig for alle, uavhengig av bosted og behov. En sterkere TT-ordning vil
354 bidra til å øke selvstendighet og samfunnsdeltagelse. TT-ordningen skal ikke
355 erstatte transport til eller fra helsetjenester.

356

357 *Unge funksjonshemmede krever* at ungdom med behov for tilrettelagt eller
358 tilpasset bil skal få dette i en alder av 16 år, slik at man har samme mulighet til
359 å ta førerkort som andre. Det skal ikke være avhengig av foresattes økonomi.

360 *Unge funksjonshemmede mener* at de som ikke kan ta førerkort på grunn av
361 nedsatt funksjonsevne skal få honnørbillett på offentlig transport.

362
363 *Unge funksjonshemmede mener* at det må gis tilgang på rimelige lån for
364 eksempel gjennom Husbanken, for nødvendige tilpasninger av boligen. For
365 andre tilpasninger bør man få tilskudd.

366
367 *Unge funksjonshemmede mener* rettigheten til brukerstyrt personlig assistanse
368 (BPA) ikke skal være avhengig av et minimumsbehov på 25 timer i uka, og ikke
369 være geografisk avgrensa. Funksjonsassistent må innvilges som en integrert del
370 av BPA.

371
372 *Unge funksjonshemmede mener* rettigheten til brukerstyrt personlig assistanse
373 må forskriftsfestes. Forskriften må vektlegge ordningen som
374 likestillingsverktøy, og sikre at man kan leve frie og selvstendige liv uansett
375 hvor man bor. Kommunenes kompetanse om BPA må styrkes.

376
377 *Unge funksjonshemmede mener* at eldresenter og sykehjem aldri skal brukes
378 som midlertidig plassering for unge med funksjonsnedsettelse og kroniske
379 diagnoser.

380

381 **4. Ungdomshelse**

382 Ungdom med funksjonsnedsettelse og kroniske sykdommer bruker
383 helsetjenester oftere og over lengre tid enn andre unge. I mange land er
384 ungdomsmedisin et etablert fagfelt, med en institusjon eller enhet som
385 koordinerer innsatsen på feltet.

386
387 I 2012 slo en rapport fra Helsedirektoratet fast at ungdom i Norge møtes av et
388 helsevesen som ofte ikke er tilpasset behovene og livssituasjonen for unge
389 mennesker.

390
391 Forskning tyder på at personer med funksjonsnedsettelse er mer utsatt enn
392 andre for vold og overgrep. Avhengighet av assistanse kan i noen tilfeller føre
393 til en særlig utsatthet. Studier viser at manglende registrerings- og
394 oppfølgingsrutiner påvirker voldsutsattes vurderinger av om de skal varsle eller
395 anmelde vold, og fører til frykt for ikke å bli trodd.

396

397 * * *

398 *Unge Funksjonshemmede krever* det må utvikles et varig og fleksibelt nasjonalt
399 rammeverk for ungdomshelse, som inkluderer både spesialist- og
400 primærhelsetjenesten, somatikk og psykisk helsevern, forebygging og
401 rehabilitering. Rammeverket må følges opp med årlige bevilgninger over
402 statsbudsjettet.

403
404 *Unge funksjonshemmede mener* at et godt ungdomshelsetilbud er avhengig av
405 en godt utbygd skolehelsetjeneste og andre lokale lavterskeltilbud i hele
406 landet. Det må settes av øremerkede tilskudd til stillinger i skolehelsetjenesten
407 og helsestasjoner for ungdom i alle kommuner og bydeler. Det må
408 forskriftsfestes bemanningsnormer.

409
410 *Unge funksjonshemmede krever* nasjonale retningslinjer for overganger mellom
411 barneorienterte- til voksenorienterte tjenester på sykehus og i
412 spesialisthelsetjenesten. Det skal tas hensyn til hvert enkelt individ, og legges til
413 rette så godt som mulig slik at overgangen blir smidig, trygg og god.

414
415 *Unge funksjonshemmede mener* at det skal utvikles ungdomspoliklinikker for
416 somatikk og psykisk helse.

417
418 *Unge funksjonshemmede krever* at unge sikres nødvendig og trygg assistanse
419 under sykehus- og rehabiliteringsopphold. Personlig assistent skal ikke erstattes
420 av helsepersonell.

421 *Unge Funksjonshemmede mener* at ungdom skal ha tilgang til, og informasjon
422 om, tilpasset habilitering- og rehabiliteringstilbud, lærings- og mestringssentre
423 og frisklivssentraler, uansett hvor de bor i landet. Det må utvikles retningslinjer
424 for utforming av tilbudene.

425
426 *Unge funksjonshemmede mener* at alder alene ikke skal være gyldig grunn til
427 eksklusjon fra behandlingsmetoder, legemidler og behandlingstilbud. Retten til
428 riktig behandling, uavhengig av alder, er prinsipiell.

429
430 *Unge funksjonshemmede krever* at ungdom må sikres tilpasset informasjon og
431 mulighet for reell medvirkning i eget helsetilbud, i helseforetakene og i
432 utforming av helsepolitikk.

433
434 *Unge funksjonshemmede krever* at brukerutvalg ved sykehusene må ha
435 ungdomsrepresentanter. Unge funksjonshemmede krever at ungdomsrådene
436 ved helseforetakene må velges av unge pasienter selv, enten ved

437 gjennomføring av valg på sykehus eller ved at brukerorganisasjoner nominerer
438 kandidater. Ungdomsrådene må inkluderes i alle prosesser som angår ungdom
439 og unge voksne. Ungdomsrådene må få klare mandat, tilstrekkelige ressurser
440 og faglig støtte. For å sikre reell innflytelse, må deres rolle forankres hos
441 sykehusledelsen.

442
443 *Unge funksjonshemmede krever* at ungdom får tilpasset rådgivning i
444 helsetjenesten eller på nett om seksualitet, seksuell og reproduktiv helse og
445 seksualtekniske hjelpemidler. Helsepersonell må sikres kompetanse om
446 seksuell og reproduktiv helse for personer med funksjonsnedsettelse og
447 kroniske sykdommer. Kunnskap om dette må bli en obligatorisk del av
448 grunnutdanningen til helsepersonell.

449
450 *Unge funksjonshemmede mener* at den grunnleggende seksualundervisningen
451 på skolen skal inkludere forståelse for seksualiteten til funksjonshemmede og
452 kronisk syke.

453
454 *Unge funksjonshemmede mener* det trengs en systematisk heving av
455 kompetansen i den kommunale helse- og omsorgstjenesten når det gjelder
456 vold og overgrep mot barn, unge og voksne med nedsatt funksjonsevne. Det
457 må etableres registrerings- og oppfølgingsrutiner i alle kommuner. Informasjon
458 til voldsutsatte må være lett tilgjengelig på internett.

459
460 *Unge funksjonshemmede mener* tannhelse fullt ut må inkluderes i
461 Folketrygden. Tilgangen til tannhelsetjenester må ikke være reelt dårligere enn
462 tilgangen til andre helsetjenester. Dagens system gir dårligere tannhelse for
463 personer med varig lav inntekt som ikke fanges opp av særskilte ordninger.

464

5. Demokratisk deltakelse

465 Stabile, enkle og ubyråkratiske rammevilkår for organisasjonene er avgjørende
466 for demokratisk og inkluderende virksomhet som er tilgjengelig for alle, og for
467 at organisasjonene kan gi flest mulig gratis tilbud, prioritere det de selv mener
468 er viktigst for medlemmene, og bygge opp organisasjonen over tid.

469

470

* * *

471

472 *Unge funksjonshemmede krever* at myndighetene bygger ned barrierer for
473 demokratisk deltakelse. Mennesker med funksjonsnedsettelse og kronisk
474 sykdom skal ha like muligheter som andre til å være politisk aktive, og
475 myndighetene må sikre muligheten for hemmelig valg og tilgjengelige
476 stemmelokaler.

477

478 *Unge funksjonshemmede mener* frivillighetspolitikken må bidra til at frivillige
479 organisasjoner blir mindre avhengige av prosjektstøtte. Det innebærer økt
480 grunnstøtte til barne- og ungdomsorganisasjonene og organisasjoner for
481 personer med funksjonsnedsettelse.

482

483 *Unge funksjonshemmede mener* på samme grunnlag at spillmonopolet bør
484 opprettholdes, slik at frivilligheten er sikret inntekter fra Norsk Tipping også i
485 framtida. Frifond må styrkes, og skattefradraget for gaver til frivillige
486 organisasjoner økes.

487

488 *Unge funksjonshemmede mener* organisasjoner med begrenset
489 rekrutteringsgrunnlag må sikres grunnstøtte som gjør det mulig å drive et
490 stabilt, nasjonalt arbeid.

491

492 *Unge funksjonshemmede mener* at selvhjelps- og likepersonsarbeid skal
493 likestilles med andre aktiviteter som kriterium for økonomisk støtte til
494 organisasjonene.

495

496 *Unge funksjonshemmede mener* organisasjonene for unge med
497 funksjonsnedsettelse og kroniske sykdommer må få bedre rammevilkår for å
498 drive internasjonalt ungdomsarbeid og utveksling på linje med andre barne- og
499 ungdomsorganisasjoner.

500

501 *Unge funksjonshemmede mener* det må utvikles nasjonale retningslinjer for
502 referansegrupper og brukerpanel. Retningslinjene skal innebære faktisk

503 påvirkning og effektiv dialog med beslutningstakere. Brukerutvalgene skal ledes
504 av en brukerrepresentant.

505
506 *Unge funksjonshemmede mener* regjeringen og alle kommuner har ansvar for å
507 sikre en kontinuerlig og konstruktiv dialog med organisasjonene om politikken
508 for personer med nedsatt funksjonsevne og kroniske sykdommer. Kommunene
509 må sørge for at rådet for funksjonshemmede, og rådet for eldre skal være to
510 separate råd.

511
512 *Unge funksjonshemmede mener* alle kommuner må ha et medvirkningsorgan
513 for ungdom, og minst én egen ungdomsplass i rådet for personer med
514 funksjonsnedsettelse. Kommunene må sikre reell representativitet, det vil si at
515 medlemmene i rådet representerer flere enn seg selv, for eksempel en
516 organisasjon, en brukergruppe eller en skole.

517

518 **6. Kultur og fritid**

519 Like muligheter til å delta i kultur- og fritidstilbud er en forutsetning for full
520 samfunnsmessig likestilling. Universell utforming er sentralt for å skape lik
521 tilgang for alle til kultur- og fritidstilbud. Samtidig kan også kunnskapsmessige
522 hindringer og fordommer hindre inkludering. Sivilsamfunnet har et selvstendig
523 ansvar for å fremme inkludering og motarbeide alle former for diskriminering
524 også i egne rekker.

525

* * *

526

527

528 *Unge funksjonshemmede mener* myndighetene må sikre at offentlige og private
529 kulturtilbud, herunder allmennkringkasting, er universelt utformet. Staten må
530 bære kostnadene med å gjøre eksisterende kultur- og fritidsarenaer
531 tilgjengelige også for personer med ulike typer funksjonsnedsettelse.

532

533 *Unge funksjonshemmede mener* at myndighetene må redusere økonomiske
534 barrierer for deltakelse på kultur- og fritidstilbud. Dette må gjøres på en måte
535 som ikke er stigmatiserende.

536

537 *Unge funksjonshemmede forventer* at alle barne- og ungdomsorganisasjoner
538 sikres nødvendige ressurser for at medlemmer med funksjonsnedsettelse og
539 kroniske sykdommer kan delta på linje med andre.

540 *Unge funksjonshemmede forventer* at medlemsorganisasjonene er
541 inkluderende arenaer for alle, uavhengig av kjønn, seksuell legning, kulturell
542 eller etnisk bakgrunn, religion, eller ulike former for funksjonsnedsettelse og
543 kroniske sykdommer.

544
545 *Unge funksjonshemmede mener* bevilgningene til ledsagerordninger og
546 transport til og fra aktiviteter må økes, slik at flere personer med
547 funksjonsnedsettelse og kroniske sykdommer kan drive fysisk aktivitet og
548 organisert idrett.